

Smedstorpsläktens medlemsblad 1999

Ordföranden har ordet

Under det gångna året hade vi årsmöte den 21 april i Herrljunga kommunhus och vi avslutade året med ett styrelsemöte den 30 november. I år har vi förlagt årsmötet till Herrljunga kommunhus tisdagen den 20 april kl. 19.00. Förutom de sedvanliga årsmötesförhandlingarna kommer jag att hålla en kort introduktion till hur man släktforskar. Och så blir det som vanligt kaffe med dopp till självkostnadspris.

I det här medlemsbladet skriver Krister Frank, som tillhör Anders-Jean-grenen, om våra förfäder i Alingsås.

Förra året lovade jag en fortsättning på uppgifter om Boudrie men tyvärr har tiden inte medgivit några besök i Stockholms arkiv som jag trodde.

En förteckning över medlemmarna i föreningen bifogas. I kolumnen längst till höger i listan kan du se hur du härstammar från Carl Bengtsson och Helena Andersdotter. Varje ättling har tilldelats ett nummer som är unikt. Ett par exempel får belysa hur systemet är uppbyggt. Om numret börjar med 2 så innebär det att du tillhör gren 2 dvs tillhör Fredrik-grenen. Fredrik var Carl och Helenas andra barn. Vi ser t ex att 23331 Ingegerd Claesson och 23333 Berit Törner är syskon och att de är barn till Yngve Törner som har numret 2333. Vidare finner vi att 23341 Anne-Louise Kollberg är kusin till Ingegerd och Berit. Anne-Louise mamma eller pappa var barn nr 4 i samma syskonkull som Yngve Törner som var barn nr 3. Letar vi vidare inser vi att 23211 Kerstin Berger och 23213 Lars Larsson är syslingar till Ingegerd Claesson och Berit Törner men också till Anne-Louise Kollberg.

Till släktmötet 1997 hade jag satt ihop dels en stamtavla på c:a 250 sidor dels ett häfte på 76 sidor med artiklar om Smedstorpsläkten. Stamtavlan säljer vi för 150 kr och 'Smedstorpsläkten' för 100 kr. Porto tillkommer inte. Du kan beställa dem genom att sätta in beloppen på vårt postgirokonto.

Stamtavlan revideras kontinuerligt. Jag använder släktforskarprogrammet DisGen för PC och kan skriva ut stamtavlan med tillhörande register på två filer som sedan kan behandlas som vanliga textfiler. Vill du köpa filerna så sätt in 50 kr på vårt postgirokonto så skickar jag dem på en diskett.

Årsavgiften på 30 kr kan Du som vanligt sätta in på släktföreningens postgiro, **4766274-7** ”Smedstorpsläkten”.

Och slutligen: glöm inte att vi har

ÅRSMÖTE
tisdagen den 20 april kl. 19.00
Herrljunga kommunhus

Rolf Gustafsson

Nya rön om prästerna i Alingsås

av Krister Frank

Ericus Olai och Elin Siggadotter

Ericus Olai född cirka 1525 i Emtunga, Skarstads pastorat, och hans hustru Elin Siggadotter, född omkring 1530, kom förmodligen till Alingsås 1556 i samband med att han blev kyrkoherde i Alingsås. Elin dog 11/3 1603 och Ericus 31/12 1603. Vi känner bara till ett barn, sonen Olaus, se nedan.¹

Han var åtminstone från 1568 prost i Kullings härad. Den 24 augusti detta år ställde han sig i spetsen för böndernas i Kullings, Askims, Vättle och Sävedals häraders trohetsförsäkran mot hertig Johan när upproret mot Erik XIV inleddes.²

Ericus Olai ämbetsutövning bjuder på en del överraskningar. Som nämnts var han en ivrig anhängare av den katolskt sinnade Johan III. En inventarieförteckning 1583 upptar Johan III:s 'Röda bok' som föreskrev en katolsk liturgi. Vid denna tid verkade alltså Ericus Olai som katolsk pater i Alingsås, 57 år efter reformationen! Något han inte var ensam om i västsverige. Vid Johan III:s död gör han en helomvändning och han är en av dem som 1593 undertecknar Uppsala mötes beslut om att förbjuda katolicismen i Sverige.³

Ericus Olai hade betydande jordinnehav och var förmodligen Alingsås gälls rikaste person. Hertig Karl, sedermera Karl IX, förlänade honom 1569 Ängabo. 1572 erhåller han ett kronotorp i Björkekärr i 'vederpant'. Han ägde Nollhaga 1589 och år 1600 köpte han Bolltorp.⁴

Vid 1571 års Älvsborgs lösen ägde han 17 hästar, 32 stora nöt, 76 småboskap (får, svin och getter) och 100 lod silver. Han fick betala 105 mark till Älvsborgs lösen, vilket innebär att hans ägodelar taxerats till 1000 mark.⁵ 105 mark motsvarade tio hästar. I Västergötland var det bara kyrkoherdarna i Rångedala, Fågelås, Södra Ving och Björke (Norra eller Södra?) som betalade mer.⁶

¹Warholm, Johan Wilhelm, *Skara stifts herdaminne*, Sednare delen, Mariestad 1874, 546. Fridolf Wilhelm Nyman, *Det Alingsås som gått. Strödde minnesanteckningar, notiser, sägner och anekdoter*, Tredje häftet, Göteborg 1891, 71; Linell, Karl, *Alingsås landsförsamling och Rödene*, Göteborg 1958, 46. Ericus Olai och Elin Siggadotter var enligt gravinskriften 'komne till Alingsås anno 15??'. Denna formulering tyder på att båda inflyttade samma år, förmodligen som äkta makar. Det delvis oläsliga årtalet bör ha varit 1556, det år Ericus Olai blev kyrkoherde i Alingsås. Båda makarna dog 1603. Detta borde innebära att makarna var relativt jämnåriga, födda cirka 1530.

²Linell 1958, 46; Hildebrand, Emil, *Sveriges Riksdagsakter 1521-1818*, Serie 1, del 2, nr 328, 1893 (1887-1910), 202.

³Linell 1958, 85, 87; Hildebrand 1910 (1887-1910) del 3, 139. Linell påstår att även Olaus Erics undertecknat Skara stifts bekräftelse av Uppsala mötes beslut om att förbjuda katolicismen av den 20 mars 1593. Jag har dock inte kunnat finna några bevis för detta. Fridolf Wilhelm Nyman menade 1891 sid 55, att komministern Olaus var den som jämte Ericus Olai undertecknat bekräftelsen. Enligt Karl Linells bok *'knektar och svartrockar - om personer och händelser i och omkring gamla Alingsås'*, Alingsås 1987, sid 56-57, skall Ericus Olai ha tillämpat katolska nattvardsritualer ända fram till 1595.

⁴Linell 1958, 45.

⁵Sawyer, Birgit&Peter: *Innan Alingsås blev stad*, Alingsås 1985, 100; Forsell, Hans: *Sverige 1571*, Stockholm 1872-83,167.

⁶Linell 1958, 46

Han drog nytta av sin ställning på flera sätt, han fick tio tunnor fri spannmål 2/9 1558 och utverkade två års befrielse från gården, en sorts kronoskatt, av Johan III 1587.⁷ Han gav logi åt personer som reste för kungens räkning. 1573 stannade tio personer i prästgården åtta dagar, på resa till Älvsborg, varvid staten fick betala med sex tunnor salt. Ericus Olai härbärgerade, på statens bekostnad, hertigen av Holtzen ett dygn år 1600.⁸

Han ägde även Torstö i Mjörn och Alingsås Västergård, vilket skulle orsaka honom en del bekymmer.⁹ År 1584 var han inblandad i en marktvist med Ebba Månsdotter Lilliehöök och hennes son Axel. Ebba Månsdotter Lilliehöök var änka efter Gustav Vasas sväger Sten Eriksson Leijonhufvud som ägde Gräfsnäs och stora områden i Alingsåstrakten. Bakgrunden var denna: Ebba Månsdotter Lilliehöök och hennes son Axel Leijonhufvud styrde egensinnigt sina förläningar, de satte sig till och med upp mot kronan. När Långareds socken drogs in till kronan 1573 vägrade Ebba Månsdotter Lilliehöök att acceptera detta med motiveringen att hon sagt sig inte ha sett kungens egenhändiga underskrift på beslutet. Resultatet blev att hon 1575 återfick Långareds socken.¹⁰ Hon lade beslag på all den bästa marken i varje socken så att bönderna fick svårt att försörja sig. 1584 fick befolkningen nog. Ericus Olai, bönderna i Alingsås, Vättle och Örgryte härader och borgarna i Nya Lödöse skrev till Johan III och fick till stånd en rättegång sedan Axel Leijonhufvud hade lagt beslag på kronans ekskog i Simmenäs och Björkekärr och låtit bebygga denna. Rannsakingen hölls i Flundre härad den 10 oktober 1584 och leddes av lagmannen i Västergötland, Erik Gustavsson Stenbock. Ericus Olai och bönderna i Alingsås menade att Sten Leijonhufvud skänkt denna mark som betesmark åt socknens hästar, vilket ledde till att bönderna rev byggnaderna på området. Dessa hade återuppförts på order av Kullings härads fogdar. Nu tilltog motsättningarna, bönderna rev åter ned husen i Simmenäs, varvid familjen Leijonhufvud fängslade två bönder på Gräfsnäs slott. De skulle endast frigges om alingsåsarna tog tillbaka anspråken på Simmenäs. Vid rannsakingen underkändes Ebba Månsdotter Lilliehööks och Axel Leijonhufvuds anspråk. Axel fälldes även för olaga skogsavverkning på kronans mark.¹¹ Ericus Olai hade själv blivit av med mark till Ebba Månsdotter Lilliehöök och hennes son som han nu krävde åter: *'Klagede ock kyrckherren Her Erich i Alingzåås, att Her Axell hade tagit honum iffrå ehn öö benämdh Torstö, han bewiste medh breff och skääl sig laghligt köpt ... medh ehn schattegårdh vdi Alingzåås by benämdh ... gårdh, Effter sådane breff och bewys, som förde her Erich hade på samma Öö, kunne wy icke seye honum ... Öö iffrån, för änn wällbemälte her Axell bätter bewy... lather framkomme.*¹² Axel Leijonhufvud tvingades således lämna tillbaka ön Torstö i Mjörn, vilken han några år tidigare stulit från Ericus Olai. Familjen Leijonhufvud på Gräfsnäs hade skämt ut sig fullständigt, även i de egna kretsarna. År 1604 vägrade hovet att låta Ebba Månsdotter-Lilliehöök närvara vid Karl IX:s kröning.¹³

Enligt en sägen skall en kyrkklocka i Alingsås ha sänkts i Sävån i början av Nordiska

⁷Linell 1958, 45; Linell 1958, Series pastorum, not 17.

⁸Linell 1958, 46.

⁹Linell 1958, 45.

¹⁰Sawyer&Sawyer, 1985, 75; Svenskt biografiskt lexikon nr 22, 474-78; nr 23, 105; Almquist, J A: *Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523-1630*, del 3, Stockholm 1917-23.

¹¹Sawyer&Sawyer, 1985, 75-76; Ödberg, Fredrik, *Handlingar angående äldre Västergötland*, V FT 2:2-3, 1903, 97-102.

¹²Ödberg, 1903, 102.

¹³Sawyer&Sawyer, 1985, 75-76; Ödberg, 1903, 97-102.

sjuårskriget 1563. Detta går inte att bekräfta. Vid undersökningar 1699 och 1700 hittade man ingenting.¹⁴

Olaus Erici och Britta Ormsdotter

Olaus Erici, född före 1570 i Alingsås, efterträdde fadern som präst i Alingsås 1604, död 7/4 1654.¹⁵ Gift cirka 1610 med Britta Ormsdotter, död efter 1683.¹⁶ De hade två barn Erik, se nedan, och Elin gift med kyrkoherden i Slöta Sveno Ol. Karsbergius i hans andra gifte 1639 och omgift 1659 med efterträdaren kyrkoherde Magn. Jonae Helenius som därmed 'konserverade änkan'! Elin hade två barn i sitt första äktenskap: Olof och Erik.¹⁷

Under Olaus Erici tid utökas familjens egendomar. I samband med att Gustav II Adolf passerade Alingsås sommaren 1612, under kriget mot danskarna, får han brev på Ängabo. 1614 fick han 16 tunnor spannmål och året därpå den årliga räntan på Bryngenäs. Britta Ormsdotter hade en del i Bolltorp. Nohaga fick Olaus Erici kungligt brev på 1624, han kan ha disponerat området redan från 1614 eller från ett kungabesök i samband med indrivandet av Älvsborgs andra lösen 1618. Han tvistade om Nohaga med Alingsås stad under lång tid. Många misstänkte att kungabreven inte var äkta, en misstanke som kvarstod långt in på 1900-talet. Vid ett tillfälle fick han vid tinget försvara sin arvsrätt till Torstö och Alingsås skattegård.¹⁸ Olaus Erici var den pådrivande kraften bakom Christinae kyrka 1642.¹⁹

Ericus Alin och Marina Wilhelmsdotter

Ericus Olai Alin, född i Alingsås runt 1615, var kyrkoherde i Alingsås från 1654 till sin död 2/10 1686. Han gifte sig med Marina (Maria) Wilhelmsdotter (Salzburg), född omkring 1620 och död 17/6 1686. De hade barnen,²⁰ som anmärkningsvärt alla levde till vuxen ålder, Elin c 1636–1696, Olof Alin 16??–1708, Komminister i Särestad, Karin c 1639–c 1690, Wilhelm Alin 1640–1714, komminister i Alingsås 1692–1714, Britta 16??–, Bengt Alin 16??–170?, Elisabeth c 1649–1722, gift 1673 med Anders Olai Siberg, kyrkoherde i Södra Björke, Anna c 1652–, Ingrid c 1653–1709.²¹

¹⁴Warholm 1874, 546.

¹⁵Warholm 1874, 546-47; Olaus Erici var född senast 1575. Troligen före 1570. Ovanstående formulering i föräldrarnas gravinskrift motbevisar Warholms tes om att Olaus Erici var mycket ung då han tillträdde sin tjänst 1604, Linell 1958, 46.

¹⁶När föddes hustrun, Britta Ormsdotter? Vi vet att Olaus Erici avled 1654, han var då minst 85 år gammal. Makarnas son Ericus Alin var inskriven vid Åbo Akademi 1640. Han blev 1640 faderns adjunkt (medhjälpare) och han var gift före 1640. Dottern Elin gifte sig 1639. Detta bör innebära att barnen föddes omkring 1610–1620. Enligt Warholm lever hon ännu 1683, 29 år efter makens död. Britta Ormsdotter bör alltså ha varit född omkring 1590.

¹⁷Warholm, *Skara Stifts Herdaminne*

¹⁸Linell 1958, 46-47, Privatarkiv A:9, GLA, Bolin, Gustaf Adolf, *Bidrag till Alingsås stads historia, Minnesskrift vid stadens 300-års jubileum 1919*, Alingsås 1920, 5; KA jb 1612; Älvsborgs lösen 1613; Kungliga och andra brev 1618 26/1, 1624 15/2, 1629 24/6, 1647 5/7, 1647 4/9 med hänvisning till 1612 13/11 och 1614 13/2; KA jb 1645, 46, 55, 56. SDA F V 1657 27/2; Dprot 1640 9/9; GLA Kullings dombok 1623.

¹⁹Nyman 1891, 54; Christinae kyrka blev på Alingsås borgares begäran församlingens moderkyrka 1652. Warholm 1874, 546. Angående tvisten med Alingsås stad, se Bolin

²⁰Wallerstedt: *Alingsåsare under 1600-talet – studier kring några borgarsläkter*, Släkt och Hävd Nr 1 1989 s 21, kompletterad senare (Wallerstedt – personligt meddelande).

²¹Linell 1958, 48. Ericus Olai Alins ålder kan också debatteras. Enligt Warholm 1874, 547 och 558 hände

Detta leder till att Marina bör ha varit född senast 1621 men troligen tidigare, m a o före Wilhelm von Salzburgs giftermål med Karin Hansdotter Lilliehöök vilket skedde 1621.

Efter att ha legat vid Åbo akademi blev Ericus Alin 1640 faderns adjunkt, sedan vice pastor och 1655 övertog han kyrkoherdetjänsten.²² Redan från början kantades hans karriär av olika anklagelser. President Peder Rosensköld, ägare av Hjälmaröd, anklagade 1654 Alin för att vid ett bröllop i Fagerlid ha uppträtt oanständigt. Ericus Alin inlämnade vitsord från Alingsås stad till domkapitlet *'om sin lefnads oskyldighet och att han aldrig när dem annat än ett kristeligt lefverne fört både med ord och gerningar'*. Målet remitterades till häradsrätten som frikände honom. Dock fick Alin böta 1 rdr för att han inte inställt sig vid Skara domkapitels förhör. Enligt Warholm fick han böta ytterligare en riksdaler för att han lagt sig i domkapitlets handläggning. Vi vet inte exakt vad som hade hänt. Enligt Warholm behövde den frikände Ericus Alin utlåtanden från två biskopar för att få tillträda sin tjänst.²³

Under 1650-talet tvistade familjen om Bolltorp med komministern i Alingsås och Rödene Ericus Johannis. Alin begärde brev på gården eller ekonomisk ersättning för att överlåta gården till Ericus Johannis. Inget av detta fick han, vilket medför att domkapitlet måste ingripa. Detta är bakgrunden till trolldomsanklagelserna mot hans mor Britta Ormsdotter. Ericus Johannis anklagade Britta Ormsdotter för trolldom i samband med att han lovar upplåta 1/3 Bolltorp åt henne. Dessa anklagelser återtogs vid visitationen 1657. Dessa falska anklagelser fick stå Ericus Johannis dyrt. Han dömdes att betala *'itt paar oxar'*, till hospitalet i Skara.²⁴ Som nämnts var Ericus Alins första tid på tjänsten inte lätt. Innan processen mot modern hade han redan haft flera problem att lösa. Enligt ett protokoll från domkapitlet i Skara den 15/9 1655 tvingades han överta en fordran från domkapitlet från Fru Karin Lilliehöök.²⁵ Han kunde emellertid inte betala utan *'väntar till dess consistorium*

tre avgörande saker i Alins liv 1640. Han tog examen vid Åbo akademi, tillträdde han sin första tjänst som fadern medhjälpare och detta år föddes hans äldste son Wilhelm. Enligt Wallerstedt är äldsta dottern Elin född ca 1636. Genom detta kan vi sluta oss till att Ericus Alin var född omkring 1610-15 och att han gifte sig med den jämnåriga Marina (Maria) Wilhelmsdotter omkring 1635. Ytterligare stöd för detta antagande finner vi i sonens komministern Wilhelm Alins brev till biskopen 1697, där han beskriver sig själv såsom *'en gammal karl wedh pass 60 åhr och hafwer Christi Evangelium uti 28 åhr predikat'*. (Han prästvigdes 1668.) AhE VI 1697 21/4; Warholm 1874, 558; Linell 1958, 72. Christinae kyrka färdigställdes 1642. Enligt Bohlin 1920, sidan 18, ägdes marken där kyrkan står av Marina Wilhelmsdotters far överste Wilhelm von Salzburg. Sedan 1627 hade Olaus Erici och Alingsås stad förhandlat med honom för att få loss marken. Att de unga tu gifte sig blev en förutsättning för att kyrkan skulle kunna uppföras.

²²Warholm 1874, 547; Sallander, Hans, *Västgötar vid Åbo Akademi*, Vestrogothica VI, 1933, 85 SDA dprot 1655 28/3.

²³Dprot 12/7 1654; Warholm 1874, 547; Linell 1958, 48. Varken Linell eller Warholm beskriver händelsen på ett sådant sätt att man förstår vad som har hänt. Warholm skriver om en *'oanständighet'* som höll på att innebära att Ericus Alin inte fick prästtjänsten i Alingsås och Linell beskriver det hela som en förseelse vid ett bröllop.

²⁴SDA Visitationsprotokoll 1657 27/2, 1657 1/3, 1657 27/7; GLA Kullings dombok 1657; SDA F V 1657.

²⁵Rune Torstensson: Troligen är detta Wilhelm von Saltzburgs hustru. Karin Hansdotter Lilliehöök avled i slutet av 1648 och Marina som var en av testamentstagarna fick troligen svara för sterbhusets skuldförbindelser. Maken Erik får i sin tur som förmyndare för hustrun bli den som krävs. Enligt Filsbäcksdokumentet – författat av Pousette, hade makarna WvH och KHdL lånat ut 800 Riksdaler till Skara domkyrka för att köpa en klocka för. Efter makarnas död processade arvingen – Karins tvillingsyster Brita Hansdotter Lilliehöök mot prästerna i Skara stift för att återfå de utlånade pengarna – kanske är det denna fordran som spökar i *'Domkapitlet/Consistorium kunde inte betala'*?

kan betala'.

1679 klagade Ericus Alin hos biskopen och landhövdingen över att staden inte betalade sitt tionde. Han ansåg inte kunna livnära sig på prästämbetet. Därför föreslog han att kontrollanter skulle skickas ut på åkrarna.²⁶

Ericus Alin förvaltade väl egendomarna, upprätthöll skattefriheten för Bryngenäs och för läningen Ängabo. Under hela Ericus Alins tid bodde familjen på Nohaga gård. Där födde dottern Elisabeth 1688 sonen Erik Siberg, sedermera hovpredikant. Ericus Alin räknade med att släkten skulle fortsätta att bekläda prästämbetet i Alingsås.²⁷ Han utverkade därför 1675 en resolution på kungstionde av Alingsås stad för sig och sina efterkommande. Detta gick om intet. Sonen Wilhelm hade visserligen enhälligt föreslagits till efterträdare 1687, men han fick dock sådan tunghäfta vid domkapitlets examen i Skara att han *'swarade intet på frågorna'*.²⁸

Här nedan följer en antavla för Ericus Olai och hans efterkommande.

Ericus Olai	gift ca 1555 med	Elin Siggadotter
f. ca 1530		f. ca 1530
d. 31/12 1603		d. 11/3 1603
<hr/>		
Olaus Erics	gift ca 1610 med	Britta Ormsdotter
f. senast 1570		f. ca 1590
d. 7/4 1654		d. efter 1683
<hr/>		
Ericus Olai Alin	gift ca 1635 med	Marina Wilhelmsdotter
f. ca 1610-15		f. senast 1621
d. 2/10 1686		d. 17/6 1686

Förkortningslista

AhE	'Alingsås handlingar' i Skara domkapitels arkiv: E VI
dprot	Skara domkapitels (konsistoriets) protokoll
GLA	Göteborgs landsarkiv
jb	jordbok
KA	Kammararkivet
SDA	Skara domkapitels arkiv
RA	Riksarkivet

²⁶Bohlin 1920, 378-79.

²⁷RA Acta ecclesiastica kungligt brev 1647 19/4; Warholm, Johan Wilhelm, *Skara stifts herdaminne II*, 1871, 1874, 274.

²⁸SDA dprot 1687 23/2, 1688 12/1; Acta ecclesiastica, del 36, 1674 19/1. Wilhelm Alin föreslogs åter av Skara domkapitel till kyrkoherde i Alingsås 1697. Hans uppgift om sin egen ålder härhör från den skrivelse han skickade till domkapitlet för att undanbe sig tjänsten, Linell 1958, 72; AhE 1697 21/4.